

Формування музично-ритмічних рухів у дітей та їх значення для розвитку мовлення

Мовлення – це такий вид діяльності, для якого необхідна сформованість слухових і зорових функцій, а також рухових навиків. Для правильної вимови звука дитині потрібно відтворити артикуляційний устрій, що складається з цілого комплексу рухів, при цьому артикуляція, голос і дихання повинні бути координовані в роботі.

У пошуках і розробці ефективних методів і прийомів корекції, спираючись на традиційні ресурси впливу на дітей – логопатів, важливе значення надається одночасному розвитку ліво-правосторонніх зон кори головного мозку.

Оскільки ліва півкуля відповідає за лінгвістичні функції, послідовно - логічне мислення і психомоторні функції людини, а права за музично - емоційні функції, образне мислення і просторово - топографічне сприймання, то будь-яка асиметрія у функціональному плані розвитку мозку призводить до сповільненого темпу фізичного й інтелектуального розвитку, що в кінцевому результаті позначається на якості навчання.

Художньо-образне сприймання носить емоційно-насичений характер і тісно пов'язане з мовленнєвим розвитком дітей. Музичні елементи мовлення закладені головним чином в емоційних началах мовлення. Це більш важлива функція, ніж промовляння, тому музична будова слова для дитини, яка починає говорити, має більше значення, ніж фонетична будова. Коли дитина ще не може розкласти слово на складові, вона схоплює його музичний склад і наслідує звучання, хоч і спотворено, проте музично правильно. Слово в поєднанні з музикою організовує і регулює рухову сферу дитини, активізує пізнавальну діяльність. В свою чергу рухи допомагають глибше відчутти музично-емоційні характеристики слова, осмислити його.

З першого року життя дитина зустрічається з багаточисельними формами ритмічних дій, і сама приймає участь у них (крокує, стрибає, танцює, пов'язує ігрові рухи з декламуванням віршів та співом).

Для дітей із ЗНМ характерні труднощі у відтворенні ритмічної структури слів, віршованих текстів. Подолання цієї проблеми значною мірою полегшується за рахунок підключення супроводжуючих ритмічних рухів.

До найбільш ефективних прийомів роботи з логоритміки слід віднести зображення «ритмо-схем» - графічних малюнків, де тривалості вибудовуються в певних комбінаціях на одному рядку і відтворюються дітьми за допомогою простукування, проплескування в долоні метроритмічних структур. Ритмо-схеми дають уявлення про той чи інший метроритмічний орнамент. Плескання, простукування супроводжують промовляння текстів дітьми подумки і дозволяють педагогу контролювати правильність відтворення ритмічного малюнку.

Пропонуємо розглянути варіанти ігрових логоритмічних вправ, які можна використовувати на музичних заняттях.

ІНСТРУМЕНТАЛЬНЕ МУЗИКУВАННЯ

«МУЗИКА НА КУБИКАХ»

Дидактичні завдання: розвиток зорово-рухової координації, відчуття ритму.

Ігровий матеріал: 4 кубики, на площинах яких написані прості ритмічні схеми, музичні інструменти.

Музичний матеріал: будь-яка народна танцювальна мелодія.

Методика проведення. Ведучий кидає кубик, діти читають ритмічний запис на стороні, що опинилася зверху, використовуючи ритмо - склади (та — та, ті-ті-ті — та). Потім відтворюють запропонований ритмічний малюнок, плескаючи в долоні та на інструментах. Педагог пропонує дітям підібрати слово, що відповідає заданій ритмічній схемі. Вибір слів визначається лексичною темою, що вивчається. Підібрані слова допомагають тим дітям, які не можуть швидко орієнтуватися у схемах під час гри в оркестрі.

«КАМІНЧИК, ГОРІШОК, ЖОЛУДЬ АБО ШИШКА»

Дидактичні завдання: розвиток тактильного сприймання, репродуктивного мислення, відчуття ритму.

Ігровий матеріал: «мішечок із сюрпризами» (шишки, горіхи, жолуді, каштани).

Методика проведення. Перед грою педагог разом із дітьми фантазує, ніби вони прийшли в ліс, в якому вночі був сильний ураган. По всьому лісу розкидані шишки, жолуді, горіхи, колючі каштани. Малятам пропонується на дотик із закритими очима визначити, що знаходиться поруч із ними. Той, до кого підходить педагог, повинен назвати свою знахідку, визначаючи якому дереву належить знайдений плід. Гра закінчується інструментальним музикуванням із цими предметами по партитурі або показу педагога.

«ТЕЛЕГРАФ»

Дидактичні завдання: розвиток тактильно - кінестетичної пам'яті, мислення, відчуття ритму.

Методика проведення. Діти стоять один за одним («паровозиком»). Вони по черзі відстукують ритмічний малюнок, заданий педагогом, по спині того, хто стоїть попереду. Перша в строю дитина проплескує ритм у долоні. Педагог оцінює результат. Потім всі діти проплескують ритм і підбирають слова на певну лексичну тему з даною ритмічною структурою.

«ТЕЛЕВІЗОР»

Дидактичні завдання: розвиток зорової пам'яті, уміння відтворювати заданий ритмічний малюнок.

Ігровий матеріал: «телевізор», ритмічні блоки, тематичні малюнки, музичні інструменти або їх замітники.

Музичний матеріал: музичні фрагменти різних розмірів (марш, полька, народна танцювальна пісня, вальс, чарльстон, тарантела).

Методика проведення. Гра проводиться в два етапи:

Перший етап.

Педагог просить дітей запам'ятовувати, що їм покажуть по телевізору. На екрані з'являється певний ритмічний малюнок, Діти його запам'ятовують, а потім по черзі відтворюють, використовуючи музичні інструменти або їх замітники.

Другий етап.

Педагог відкриває декілька малюнків, а діти вибирають той, звуко-складовій структури слова-назви якого відповідає заданий ритмічний малюнок.

«ДИВО-БУДИНОЧОК»

Дидактичні завдання: активізація словникового запасу по темі «Тварини», вдосконалення музично-слухових уявлень.

Ігровий матеріал: казковий будиночок, музичні інструменти (барабан, бубон, трикутник).

Музичний матеріал: «Їжачок», музика Д. Кабалевського; «Жаба», музика В. Ребікова; «Слон», музика Д. Сен-Санса.

Методика проведення. Педагог говорить: «До нас на заняття прийшли гості, але де ж вони сховалися? Можливо, тут ...» Педагог показує на казковий будиночок. Звучать мелодії знайомих творів про тварин. Діти впізнають мелодію і називають характерні ознаки тварин, використовуючи прикметники. Потім організовується «музичний діалог тварин».

«ОРКЕСТР»

Дидактичні завдання: активізація слухової і зорової уваги, розвиток музичного слуху, відчуття темпу, ритму.

Ігровий матеріал: музичні інструменти або їх замітники, партитура.

Музичний матеріал: «Регтайм», музика С. Джопліна або будь-яка ритмічна музика.

Методика проведення. Педагог пропонує дітям прослухати музичний твір або уривок з нього.

Перший варіант.

Педагог із дітьми складає партитуру з ліній або береться готова партитура з ритмо-блоками. Діти по диригентському жесту педагога озвучують партитуру за допомогою музичних інструментів у заданому темпі.

Другий варіант.

Діти на музичних інструментах або їх заміниках акомпанують музичному керівникові, що грає на фортепіано, при цьому орієнтуються на слухове сприймання і диригентський жест педагога.

ВОКАЛЬНЕ МУЗИКУВАННЯ. Ігри та вправи.

«СПІВАЮЧИЙ М'ЯЧ»(1)

Дидактичні завдання: виховання плавного, тривалого мовного видиху за допомогою заданих педагогом голосних звуків певної висоти, розвиток координації слуху і голосу.

Ігровий матеріал: м'яч.

Методика проведення. Діти сидять у колі на підлозі. В руках у педагога м'яч. Показуючи артикуляцією губ певний голосний, він котить м'яч до одного з дітей. Поки м'яч котиться, необхідно проспівувати звук. Дитина, що отримала м'яч, котить його наступному учасникові, озвучуючи весь шлях. Музичний керівник дає інтонаційну опору для виконавця.

«СПІВАЮЧИЙ М'ЯЧ» (2)

Дидактичні завдання: розвиток звуковисотного слуху, здатність до співпраці в групі, вміння встановлювати й утримувати зоровий контакт.

Ігровий матеріал: м'ячі різного типу і розміру. Можна використовувати й інші предмети, наприклад, мішечки з квасолею або обручі.

Методика проведення. Група дітей сідає в коло, один учасник з інструментами знаходиться поза колом. Група вирішує, яким з інструментів подаватиметься сигнал - кидати м'яч, а яким - його котити. Учасники перекидають або перекочують один одному м'яч залежно від того, на якому інструменті грає той, що сидить поза колом.

Рух м'яча супроводжується вокальною імпровізацією з використанням голосних звуків.

«ЧАРІВНИЙ КЛУБОК»

Дидактичні завдання: виховання рівномірного звучання з опорою на зорові орієнтири, навчання співу на м'якій голосовій атаці.

Ігровий матеріал: м'які шерстяні клубки.

Методика проведення. Діти тримають у руках м'які шерстяні клубки і по черзі починають проспівувати певний звук, розмотуючи при цьому нитку. Можливість витягнути довшу нитку стимулює відповідну протяжність звучання. Обрив нитки пов'язаний із припиненням звучання голосу. Виграє та дитина, чия ниточка виявиться довшою. Далі з отриманих ниток різної довжини викладається на фланелеграфі «партитура», яку діти колективно озвучують. Напряму мелодії визначає педагог за допомогою диригентських жестів. Після того, як діти зрозуміли, що довжина нитки залежить від тривалості звучання голосу, на підлозі викладаються різні узорі з ниток, діти їх озвучують.

«МИЛЬНІ БУЛЬБАШКИ»

Дидактичні завдання: розвиток динамічного діапазону, зорової уваги.

Ігровий матеріал: мильні бульбашки.

Методика проведення. Педагог видуває мильні бульбашки. Дітям пропонується вибрати поглядом будь-яку бульбашку і супроводжувати її політ звуком певної висоти. Як тільки бульбашка зникає, звук припиняється.

«ПРИВІТАННЯ»

Дидактичні завдання: розвиток звуковисотного слуху, голосового діапазону, координації співу і рухів.

Музичний матеріал: проспівка на матеріалі імен, будується на тонічному тризвуччі.

Методика проведення. Педагог: «Привітаємося, заспіваємо: «Доб-рий-день!». Педагог показує «драбинку» правою рукою або переміщує руки за схемою: голова, плечі, тулуб.

«А зараз привітаємося ручками і ніжками» (відплескує і протупує ритмічну структуру слова). Діти виконують всі дії за зразком.

Потім педагог звертається до кожної дитини: «Ти хто?» (проспіває на двох нотах і проплескує складову структуру слів).

Діти: «Ва-ся, Ка-тя і т. д.» (також співають і плескають).

«ДЕНЬ І НІЧ»

Дидактичні завдання: розрізнення контрастної музики і розвиток звуковисотного слуху.

Ігровий матеріал: газові хустинки.

Музичний матеріал: «Колисанка», музика М. Римського-Корсакова; «Полька» С. Майкапара або будь-яка двочастинна форма.

Методика проведення. Звучить перша частина музичного твору (день). Діти рухаються з газовими хустинками врозсіпну по залу. Музика зупиняється. Звучить друга частина — таємнича некваплива музика (ніч). Рух припиняється. Педагог проводить із дітьми перекличку:

Стук, стук, стук!

Хто стукає?

Ніч.

Що принесла?

Чай із зірками!

Кожна дитина співає «голосом» своєї зірочки (будь-які голосні звуки або складові ланцюжки). Зірки можуть поволі переміщатися, прагнучи почути звук «сусідньої зірки».